

2. Ирецкий В.И. Спекулянтско-налетческий тюремный жаргон / В.И. Ирецкий // Вестник литературы. – 1921. – № 4-5. – С. 28-59.
3. Гернет М.М. В тюрьме: очерки тюремной психологи / М.М. Гернет. – М. : Право и жизнь. – 1925. – 148 с.
4. Капорський С.Я. Воровской жаргон среди школьников / С.Я Капорський // Вестник просвещения. – 1927. – № 1. – с.7-12.
5. Дубягин Ю.П. Краткий англо-русский и русско-английский словарь уголовного жаргона / Ю.П. Дубягин, Ю.А. Теплицкий. – М. : Терра. – 1993. – 280 с.

НАЗАРЕНКО В. В.,

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.81

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ОХОРОНИ УСТАНОВ ДЛЯ ТРИМАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ)

У статті проведено узагальнений аналіз міжнародного досвіду у сфері організації охорони виправних установ Сполучених Штатів Америки, Великобританії та окремих європейських країн. Досліджено особливості несення служби персоналом, який відповідає за охорону цих установ.

Ключові слова: *установа виконання покарань, охорона установи, засуджені особи.*

В статье приводится обобщённый анализ международного опыта организации охраны исправительных учреждений Соединённых Штатов Америки, Великобритании, а также отдельных европейских стран. Изучены особенности несения службы персоналом, который отвечает за охрану этих учреждений.

Ключевые слова: *учреждение исполнения наказаний, охрана учреждения, осуждённые.*

The article generalizes international experience in the field of maintaining security in penal institutions of the USA, Great Britain and some European countries. The service peculiarities of the staff who is responsible for penal institutions security are studied.

Key words: *penal institutions, penal institutions security, inmates.*

Вступ. Невпинний поступ до розбудови сучасної пенітенціарної доктрини нашої держави зумовлює необхідність вивчення міжнародного досвіду функціонування систем виконання покарань у різних країнах. Адже без поміркованого розуміння мети та принципів їх функціонування дуже складно правильно обрати модель, яка б відповідала вітчизняним сучасним реаліям. Тому актуальним залишається дослідження широкого кола проблемних питань діяльності органів й установ виконання покарань, серед яких на особливу увагу заслуговує такий вид діяльності будь-якої установи виконання покарань, як охорона засуджених.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення міжнародної практики здійснення охорони засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань.

Серед вітчизняних науковців питання, які пов'язані з організацією охорони засуджених, досліджувалися такими відомими вченими, як О.І. Бажанов, І.Г. Богатирьов, В.М. Бризгалов, Є.С. Брашнина, А.І. Васильєв, Т.М. Денисова, О.М. Джужа, О.Г. Колб, В.А. Львовчкін; М.Є. Макагон, О.М. Моїсєєв, Г.О. Радов, О.В. Романенко; А.Х. Степанюк, М.О. Стручков, В.М. Трубников, С.І. Халимон, С.Я. Фаренюк, І.С. Яковець та інші.

Крім того, з точки зору управлінської діяльності окремі аспекти діяльності підрозділів охорони розглядалися в працях вчених-адміністративістів, а саме: Є.Ю. Бараша, С.К. Гречанюка, С.В. Зливка, М.М. Ребкало.

Попри значний внесок зазначених науковців, питанням організації охорони засуджених, її нормативно-правового забезпечення в дослідженнях науки кримінально-виконавчого права приділялося недостатньо уваги. На нашу думку, це пов'язано з тим, що інформація щодо цієї тематики є малодоступною для широкого загалу науковців, адже нормативно-правове забезпечення діяльності підрозділів охорони регламентується наказами, які містять обмежену форму доступу.

Результати дослідження. На початку статті ми вже зазначали про те, що міжнародний досвід у сфері виконання покарань відіграє важливу роль у формуванні пенітенціарної політики держави, визначає основні напрями її реформування, змушує переглянути існуючі підходи до функціонування органів і установ виконання покарань з метою приведення їх до світових стандартів поведінки із засудженими та ув'язненими. Ще з початку розбудови незалежності нашої держави міжнародна спільнота почала активно досліджувати існуючу систему виконання кримінальних покарань, саме перші експертні висновки, які містили рекомендації щодо покращення діяльності установ виконання покарань (далі – УВП) [5], заклали фундамент міжнародної співпраці в цій сфері. Нині в Державній пенітенціарній службі України розроблюється й впроваджується в життя низка міжнародних проєктів, спрямованих на впровадження світового досвіду виконання покарань, зокрема опрацьовується й співпраця зі США щодо запровадження елементів охорони УВП, які використовуються персоналом виправних закладів цієї країни [6].

Отже, розглянемо безпосередньо досвід організації охорони засуджених у зарубіжних країнах як континентальної Європи, так і США та Великобританії. Сполучене Королівство та США мають на сьогодні найбільший відсоток співвідношення кількості засуджених на тисячу населення, а також значний відсоток у структурі покарань, пов'язаних з ізоляцією особи й направленням її для відбування покарання до виправного закладу закритого типу [4, с. 147–154]. Система охорони в'язниць цих держав має давню історію та водночас відповідає сучасним вимогам безпеки персоналу та засуджених. Невід'ємною складовою безпеки залишається саме охорона засуджених у цих виправних закладах.

Так, у Великобританії існує сім в'язниць з умовами тримання, які забезпечують максимальний рівень безпеки. До них поміщують найбільш небезпечних для суспільства засуджених. З існуючих чотирьох категорій режиму (А, В, С, D), що відрізняються ступенем ізоляції, такі в'язниці належать до Класу А і Класу В. Відповідно мета, яка ставиться перед установами і персоналом, – звести нанівець можливість здійснити втечу. З точки зору організації охорони відрізняється наявністю кількох рубежів охорони з радіолокаційним виявленням. Кожен сектор установи ізольований один від одного. У ньому розташовується один рубіж охорони периметра з радіолокаційним виявленням і десятиметрова стіна периметра з противтечовим пристроєм. Установи Класу А і В оснащені внутрішнім кабельним телебаченням, а рубежі радіолокаційного виявлення – спеціальними сигналізаторами глибокого виявлення. Чисельність персоналу в таких установах стосовно ув'язнених набагато вище, на відміну від інших установ.

Для забезпечення правопорядку в установах у розпорядженні персоналу є спеціальні засоби та засобів індивідуального захисту. У цих установах відсутній загалом

радіозв'язок та відомчі спеціальні мережі телефонного зв'язку. Таким чином, ми можемо констатувати, що система охорони побудована задля єдиної мети – ізоляції особи, без можливості здійснення спроби втечі. При цьому активно використовуються технічні можливості з виявлення самого факту спроби втечі (сигналізатори глибокого виявлення), а також відсутність мобільного/радіозв'язку робить неможливим налагодження й підтримання контактів із зовнішнім світом, що підвищує рівень охорони об'єкту й унеможливує спробу втечі з установи.

Вивчаючи охорону в'язниць, ми не можемо оминати увагою й організаційну складову процесу хорони. Адже організація нагляду й охорони в зарубіжних пенітенціарних установах здійснюється за лінійним принципом. Наприклад, в Англії ними опікується оперативний відділ департаменту в'язниць. Також створені чотири територіальні управління департаменту в'язниць, на чолі кожного з якого стоїть директор. Керівник в'язниці затверджується на цій посаді міністром внутрішніх справ. Безпосередньо за роботу з в'язнями несе відповіді помічник керуючого першого ступеня. Помічник керуючого другого ступеня відає охороною.

Вивчаючи досвід організації охорони у в'язницях США, відмітимо, що в сучасній пенітенціарній системі США в'язниці різняться за ступенем безпеки, де утримуються найнебезпечніші злочинці. Їх можна віднести до класичних тюрем, які мають вежі із чатовими та де здійснюється посилений нагляд за засудженими. Наприклад, Федеральна в'язниця «Меріон», у якій відбувають покарання найнебезпечніші за класифікацією Федерального бюро в'язниць США злочинці, побудована за блочним принципом розміщення засуджених. В установі є декілька секторів із різними режимними умовами та вимогами. У секторі, розташованому в західному крилі тюрми, умови найсуворіші. Засуджені перебувають у камері 23 години на добу, сплять на бетонній плиті, їжу їм подають через вузьку щілину у дверях камери [7, с. 26].

Характерною особливістю організації нагляду та охорони тюрм у США є практика широкого використання спеціальної техніки: від портативних персоналізованих пристроїв тривожної сигналізації до роботів-наглядачів, які дозволяють забезпечити безпеку цих виправних установ. При цьому, аналізуючи рівень оснащення установ, у яких тримаються небезпечні злочинці, можемо дійти до висновку, що основний акцент робиться адміністрацією на дві позиції: 1) забезпечення високого рівня ізоляції засуджених та їх охорона і 2) безпека персоналу та самих засуджених. Особливо це прослідковується при аналізі такого виду найсуворішого покарання, як довічне позбавлення волі.

Протягом останніх 20 років у США реалізуються державні програми щодо забезпечення високого рівня безпеки у виправних установах для засуджених до довічного позбавлення волі. Так, у виправних установах штату Іллінойс для забезпечення належного правопорядку функціонує спеціально розроблений комплекс технічних засобів охорони, нагляду, зв'язку та сигналізації. Основою цього комплексу є електронні обчислювальні машини та система замкнутого телебачення, що включає в себе понад 300 телекамер, встановлених у стратегічно важливих для забезпечення належного правопорядку ділянках і приміщеннях в'язниці, а також апаратура для відображення сигналів тривожної інформації і трансляції команд персоналу в умовах ускладнення оперативної обстановки. Пульти керування оснащені записуючим пристроєм, що дозволяє фіксувати оперативну обстановку в умовах різного роду надзвичайних подій. Також така система здійснює управління процесом відкривання камерних і прохідних дверей, видає варіанти вирішення проблемної ситуації в разі початку у в'язниці різного роду надзвичайних подій, здійснює аналіз оперативної інформації за підсумками робіт чергових змін.

За кордоном останнім часом у пенітенціарних установах у стінах, на підлозі, стелі й дверях камер встановлюються прилади сигналізації. Двері камер оснащені перемикачами для дистанційного відображення їх відкриття чи закриття, а також контролю за тим, чи зачинені вони або ні. Сигнали датчиків виведені на локальний пункт контролю

та на центральний пункт управління. В окремих камерах є «спостережні», які оснащені прихованими захищеними телекамерами (моніторами) й інфрачервоними освітлювачами, що дозволяють вести цілодобове спостереження за ув'язненими. Одночасно ведеться запис на носій, який зберігається протягом трьох місяців. Для прослуховування таких камер використовують стандартний переговорний пристрій. Також у підлозі камер встановлюються напівпровідникові тензодатчики, що фактично перетворює їх у ваги, забезпечуючи позитивну індикацію зайнятості камер. З точки зору безпеки, належна увага приділяється й співробітникам. Персонал цих виправних установ забезпечений не тільки звуковими засобами подачі сигналу тривоги, але й кнопками екстреного виклику, а також особистими радіостанціями. Крім цього, кожен працівник в'язниці має зручний прилад особистої тривожної сигналізації, що носить у кишені, який можна легко і приховано увімкнути. Місцезнаходження приладу автоматично відображається на пульті управління. Такий прилад також застосовується для безперервного контролю пересування персоналу по об'єкту.

Як слідує з проведеного нами аналізу, сучасна охорона установ виконання покарань у США, особливо тих, де тримають небезпечні категорії в'язнів, становить симбіоз людського фактору та застосування надсучасних технічних засобів, які дозволяють не тільки контролювати дотримання режимних вимог, правопорядку, а й забезпечують безпеку засуджених і персоналу.

Свої особливості охорони мають пенітенціарні системи країн континентальної Європи. Так, у такій країні, як Швейцарія функціонує 110 в'язниць, більшість із яких є слідчими ізоляторами і установами відкритого типу для виконання нетривалих покарань. Близько 30 установ виконують покарання тривалого характеру [2]. Установа Кемп-Доллон (Champ-Dollon) у м. Женева вирізняється своєю поліфункціональністю, оскільки є установою максимального рівня безпеки й поєднує функцію слідчого ізолятора, де тримається понад 900 осіб. Особливістю організації охорони цієї УВП є наявність близько 70 камер відеоспостереження, а також використання природного рельєфу. Територіально в'язниця розташована на пагорбі висотою близько 100 метрів, основна огорожа суцільного заповнення з облаштованим нагорі колючим дротом, діаметром у кільцях близько 40 см. в один ряд. З метою убезпечення персоналу від можливих агресій від засуджених створено системи постійного моніторингу переміщення й перебування працівника в конкретному приміщенні в'язниці. Сутність такого моніторингу полягає в наявності на ремені працівника комунікатора, який реагує на сигнал антени, розташованої в кожному з приміщень в'язниці. При загрозі надзвичайної ситуації працівник, натискаючи на червону кнопку комунікатора, автоматично інформує головного оператора на сервері про місце події. Завдяки такому оснащенню досягається висока ефективність несення служби персоналом, свідченням цьому є те, що на ніч в установі залишаються всього 4 працівника [2].

Норвегія має власний, не схожий на інші країни досвід організації охорони власних в'язниць. Усього в цій країні нараховується близько 50 тюрем. Оскільки в Норвегії немає слідчих ізоляторів та інших місць утримання осіб, які перебувають під слідством, у тюрмах діє принцип спільного розміщення засуджених та ув'язнених, що накладає свої особливості щодо охорони цих установ. Незважаючи на те, що подібна практика викликала нарікання з боку Ради Європи, влада Норвегії вважає економічно недоцільним будувати окремі установи для цієї категорії громадян у зв'язку з їх незначною чисельністю та значними відстанями для їх перевезення для участі в слідчих діях та судових засіданнях [3].

Тюремна політика Норвегії спрямована на те, щоб тюрма не була схожа на тюрму. Наприклад, у 2010 році в Норвегії відкрилася закрита чоловіча тюрма Halden Fengsel на 200 місць, яку іноземні фахівці, зокрема американські, порівнюють із п'ятизірковим готелем. Її огорожа побудована таким чином, щоб за деревами з вікон камер її не було видно. Ця тюрма, за версією журналу Forbes, у 2011 році визнана однією з кращих у

світі. Середній термін перебування засуджених у норвезькій тюрмах – 126 днів (за іншими даними – близько 1 року), після чого засуджені зазвичай звільняються достроково і переходять у підпорядкування служби пробації. Така ситуація відповідно позначається й на охороні, яка майже відсутня, оскільки основним напрямом роботи із засудженими є не забезпечення їхньої ізоляції, а забезпечення особистої безпеки, а також індивідуальні контакти – з кожним засудженим працює спеціально закріплена особа із числа персоналу, яка постійно підтримує контакт, і водночас фактично виконує охоронну функцію.

Розглянемо цікавий досвід діяльності установ виконання покарань Австрії. До складу її пенітенціарної служби входить 27 установ виконання покарань, з них 17 слідчих ізоляторів, 6 тюрем, з них одна для тримання засуджених жінок та 4 спеціальні установи для тримання неповнолітніх засуджених, осіб, які мають психічні розлади, проблеми з алкогольною та наркотичною залежностями. Установи виконання покарань за рівнями безпеки поділяються на напіввідкриті, регулярного та спеціального режиму утримання, середнього та максимального рівнів безпеки [1].

Засуджені тримаються в приміщеннях камерного типу від 1 до 3 осіб у тюрмах, від 1 до 6 осіб у слідчому ізоляторі. Не тримаються по одному особи, які схильні до членушкодження або суїциду, мають психічні вади або за станом здоров'я, потребують сторонньої допомоги. У секторах максимального рівня безпеки камери постійно тримаються в зачиненому стані; у відділеннях, де тримаються засуджені, які мають гарну поведінку та належне ставлення до праці, адміністрація встановлює час, протягом якого камери тримаються відкритими. Однак у всіх випадках від відбою до підйому камери зачинені.

Характеризуючи пенітенціарні установи Австрії, окремі дослідники зазначають, що система їхньої внутрішньої безпеки та охорони поєднує в собі безпосередній нагляд за засудженими, високий рівень інженерно-технічних засобів і засобів зв'язку, та гнучку систему стимулювання засуджених до безпечної поведінки [1, с. 81]. Примітно, що порядок вивезення засуджених до лікувальних закладів за межі установи, їх охорона, а також звільнення засуджених від відбування покарання за хворобою аналогічний порядку, визначеному законодавчими актами України.

При кожній установі виконання покарань із числа персоналу створено групи швидкого реагування чисельністю від 15 до 60 осіб, які в разі необхідності висуваються за визначеним маршрутом для попередження протиправних дій із боку засуджених.

Висновки. Зважаючи на проведений нами аналіз організації охорони установ для тримання засуджених, слід констатувати, що система охорони виправних закладів найбільш розвинених країн організована таким чином, що першочерговим завданням її є суворі ізоляція найбільш небезпечних злочинців та високий рівень безпеки персоналу установ. Водночас для системи охорони більшості європейських країн охорона засуджених виступає другорядним завданням щодо ідей інтеграції злочинців у суспільство та повернення їх до нормального способу життя. Екстраполюючи мету, завдання, організацію системи охорони в зарубіжних країнах на вітчизняні реалії, необхідно насамперед запозичувати матеріально-технічне, комунікаційне забезпечення підрозділів охорони, оскільки вітчизняна пенітенціарна система покищо не готова до зміни своєї суті в ставленні до засуджених і цілей кримінальних покарань.

Список використаних джерел:

1. Вивчаємо досвід з виконання покарань у виді довічного позбавлення волі – українські пенітенціарії здійснили службове відрядження до Австрійської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/678345>.

2. Досвід пенітенціаріїв Швейцарії. Що можна впровадити в Україні для збалансування національної кримінально-виконавчої політики? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/743205>.

3. Здійснено службове відрядження до Норвегії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/636699>.
4. Калашник Н.Г. Пеналогія: виконання покарань у світі / Н.Г. Калашник, Н.С. Калашник. – Запоріжжя : КСК-Альянс, 2014. – 260 с.
5. Оцінка, шляхи подальшого реформування в'язничної системи України / під ред. І.В. Штанька, В.А. Львовичкіна. – К., 1999. – 288 с.
6. Результати міжнародної співпраці Державної пенітенціарної служби України у 2013 році: пріоритети міжнародної співпраці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/712409>.
7. Спицын В.И. Тюремная система США / В.И. Спицын // Преступление и наказание. – 2003. – № 12. – С. 25–27.

ПЕЧУК І. С.,
здобувач
(Донецький юридичний інститут
МВС України)

УДК 343.346

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ
В СКЛАДІ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ
АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ
ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, В УКРАЇНІ**

Стаття присвячена дослідженню та аналізу ознак суб'єкта злочину, передбаченого ст. 286 Кримінального кодексу України, а також наданню пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правової норми, що встановлює кримінальну відповідальність за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Ключові слова: суб'єкт злочину, водій, особа, яка керує транспортним засобом, пасажир, дорожній рух.

Статья посвящена исследованию и анализу признаков субъекта преступления, предусмотренного ст. 286 Уголовного кодекса Украины, а также предоставлению предложений по улучшению уголовно-правовой нормы, устанавливающей уголовную ответственность за нарушение правил безопасности дорожного движения или эксплуатации транспорта лицами, управляющими транспортными средствами.

Ключевые слова: субъект преступления, водитель, лицо, управляющее транспортным средством, пассажир, дорожное движение.

The article is dedicated to research and analysis features of the perpetrator, under Art. 286 of the Criminal Law of Ukraine as well as providing suggestions for improving the criminal law that imposes criminal liability for violation of traffic safety or operation of transport persons who are driving.

Key words: perpetrator, driver, person driving vehicle, passenger, traffic.

